

de zelfzwichter ²⁰

4 | 80

Redactie: B. Jongsma, Groningen
Derk Jan Tinga,
Groningen.

Vormgeving: Derk Jan Tinga.

Druk: Gron. Stichting Voor Soc.
en Cultureel Werk.

Redactieadres: Postbus 213,
9700 AE Groningen

Dit is het adres voor alle post
bestemd voor de Vereniging Vrien-
den van de Groninger Molens en
de Stichting Groninger Molen-
vrienden.

'De Zelfzwichter' is het orgaan
van de V.V.G.M. en van de S.G.M.
en verschijnt vier keer per jaar.

In deze zelfzwichter:

Verslag Najaarsvergadering	3
Molen van Westerdijkshorn	5
Aldrilm maart in Winschoot	6
Stichtingsnieuws	6
Bestuursmededelingen	9
Molen De Hoop Garsthuizen	10
Molennieuws	12
Over Molenverzamelingen	14
Nieuwe leden	14

de zelfzwichter

Redactioneel

Zoals U waarschijnlijk al heeft geconstateerd, heeft 'de zelfzwichter' enige ingrijpende veranderingen ondergaan.

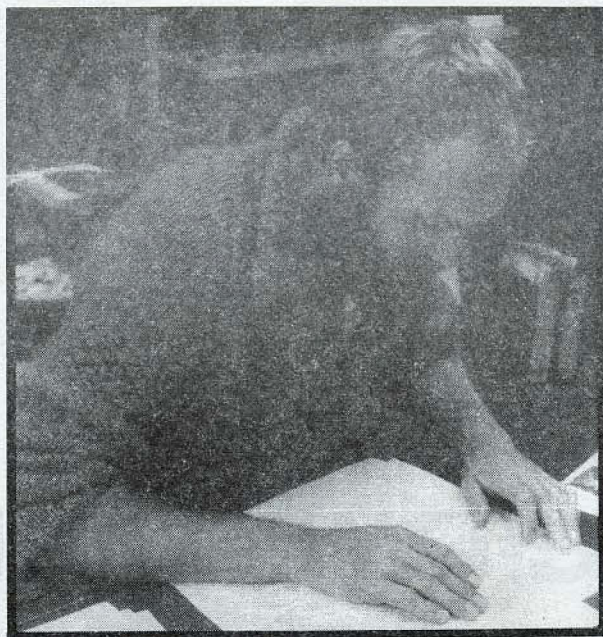
De vormgeving en opmaak zijn gewijzigd en in het vervolg wordt er volgens een twee kolommen-stramien gewerkt, waarbij de koppen uit halfvette helvetica (letter-press) worden gezet.

Om de lay-out te typen, kunnen we nu gebruik maken van een elektrische typemachine, pas door de vereniging aangeschaft. Hierdoor wordt de aanslag gelijkmatiger. In de toekomst wordt de tekst misschien nog eens echt gezet, i.p.v. getypt. Voorlopig zijn de kosten daarvan echter nog te hoog.

Ook wordt er in het vervolg iedere keer een andere Groninger molen op het omslag gezet, met daarbij een kleine beschrijving in de zelfzwichter. Als U dus wilt gaan verzamelen, kunt U met deze zelfzwichter beginnen. Iets verderop vindt U een korte beschrijving van de molen.

Tevens is in de redactie een wijziging gekomen.

Henk Epskamp uit Ezinge, die zich, samen met dhr. Jongsma, enkele jaren met het redacteurschap van de zelfzwichter heeft belast, is vertrokken uit onze provincie en woont nu in Oosterbeek. Het zou voor hem moeilijk zijn, van daaruit z'n redacteurschap voort te zetten, daarom is het overgenomen door Derk Jan Tinga, vrijwillig molenaar te Bellingwolde, die door z'n studie grafische vormgeving aan de kunstakademie te Groningen al enige ervaring heeft opgedaan op dit gebied.

Vanaf deze plaats zouden we Henk graag willen bedanken voor al het werk, dat hij in de afgelopen jaren voor onze vereniging heeft gedaan, en dan natuurlijk speciaal voor de zelfzwichter. Op de foto hier naast ziet U Henk tijdens het monteren van de één na laatste zelfzwichter. We hopen, dat hij in z'n nieuwe baan veel voldoening mag vinden, en dat z'n nieuwe woonplaats goed zal bevallen. Misschien horen we nog eens van hem, hoe het hem verder op molengebied is vergaan.

Bij de voorplaat Dit is een foto van de pas door molenmakers-
bedrijf Roemeling en Molema uit Scheemda
gerestaureerde molen van Berg, aan de Grintweg te Winschoten.
Deze molen is gebouwd in 1854 en sinds 1956 eigendom van de
gemeente Winschoten. In 1951 werd ze gerestaureerd en daarbij
o.m. voorzien van 'van Bussel' stroomlijn roeden met remklep-
pen. In de 60-er jaren heeft de molen nog een poosje als
jongeren-centrum 'stone free' dienst gedaan (alleen het onder-
ste gedeelte) en later nog als ruimte voor een postduiven-
vereniging. Alle werktuigen zijn boven nog aanwezig.
Deze koren- en pelmolen wordt nu regelmatig door vrijwilliger
B. Oomkens uit Winschoten bemalen.
Voor bezichtiging kunt U met hem contact opnemen. Tel. 05970-
14269. Hij zal U dan graag meer over deze molen, en waarschijn-
lijk ook over de andere twee molens van Winschoten, vertellen.

Verslag van de najaarsvergadering in groningen

In het Buurthuis te Groningen werd donderdag 20 november weer
de bekende najaarsvergadering van de vereniging gehouden.
Aanwezig waren 8 bestuursleden en ongeveer 60 leden en geno-
digden.

De voorzitter opent de vergadering om kwart over acht bij
gebrek aan een voorzittershamer met een tik van een asbakje op
de tafel. Iedereen wordt hartelijk welkom geheten, in het bij-
zonder de genodigden van molenmakerij Bremer en Dunning en van
de firma Lommerts. Deze waren uitgenodigd om de vertoning
(première) van de film over de herbouw en verplaatsing van
'De Krimstermolen' mee te maken, gemaakt door Derk Jan Tinga.

Het gaat goed met de Vereniging:
wij hebben een prima binding
met de Stichting Groninger Mo-
lenvrienden.

Als nieuwtje deelde de voor-
zitter nog even mee, dat de
molen te Adorp en de 'Ebenhaëzer'
te Enumatil waarschijnlijk bin-
nenkort in aanmerking zullen
komen voor restauratie.

Als tweede punt volgt de voor-
lezing van de notulen, gemaakt
op de jaarvergadering, dinsdag
26 februari 1980. Deze worden
voorgelezen door de tweede
secretaris, goedgekeurd en ge-
tekend. Als derde punt zijn er
de ingekomen stukken en mede-
delingen. Er is een bericht
van verhindering van de familie
Keizer uit Spijk, en van twee
bestuursleden, t.w. de heren
Van der Horst en Walstra.
Als vierde punt is er de be-
spreking van onze jaarlijkse

excursie 1981. Het bestuur
heeft enige suggesties wat dat
betreft, en wil graag de mening
van de leden horen. De voor-
zitter stelt voor, aan de hand
van de reacties uit de zaal,
om drie molens te gaan bekij-
ken. Dhr. Dijk zal met de or-
ganisatie daarvan worden be-
last. Dhr. Haan voelt er wel
voor, naar de kop van Noord
Holland te gaan, dhr. van
Dijken wil wel naar de omge-
ving van Leiden en dhr.
Oostindiër voelt er veel voor,
de excursie naar de omgeving
van Alkmaar te houden.

Als vijfde punt volgt de ver-
toning van de geluidsfilm
'De Krimstermolen', van- en
door Derk Jan Tinga. De voor-
zitter verzocht de leden, zo
weinig mogelijk te roken, i.v.m.
de vertoning van de film.
In deze film waren alle facet-

foto: Derk Jan Tinga

ten van de herbouw en verplaatsing goed te bekijken. Vanaf het demonteren van het achtkant op zijn vroegere plaats het transport naar z'n nieuwe plaats aan het Boterdiep, het maken van de roeden (speciaal rondgelast), het metselwerk (o.a. de ronde bogen van de waterlopen), het monteren van het achtkant, bovenwiel en as, het steken van de roeden, met ophekken en monteren van de zelfzwichtingskleppen en tenslotte het aanbrengen van de neusremkleppen. Ook kregen we nog iets te zien van het oude beroep van rietdekker (omdat de molen met riet werd bekleed) en het plaatsen van de vijzels. Na de ingebruikstelling van de molen door Ir. Hoornenborg en de receptie, die daarop volgde, was er nog even te zien, hoe de molen

tegenwoordig maalt, met als molenaar vrijwilliger J. van Dijk. De voorzitter bedankt daarop de bouwers en medewerkers aan de restauratie van de Krimstermolen en Derk Jan Tinga voor de door hem gemaakte film en overhandigt hem een enveloppe met inhoud. Vrijwillig molenaar J. van Dijk deelt mee, dat er, behalve hem, nu nog een vrijwilliger is voor de bediening van de molen, nl. Lammert Groenewold uit Bedum en dat zij samen de molen zaterdagmorgens laten draaien. In de vooroorlogse film 'De Stoere Werkers' komt de Krimstermolen ook voor, nog staande op z'n oude plaats aan het Kardingermaar. De voorzitter wil proberen deze film hier ook eens te laten draaien op een vergadering, evt. (in verband met de lengte van de film)

in gedeelten.

Dan is de beurt aan punt zes, de rondvraag.

Dhr. Sanders uit Vriescheloo vraagt, of de vergadering ook eens een keer in Winschoten gehouden kan worden en dhr. Dijke uit Ten Post vraagt, wanneer de film 'De Stoere Werkers' precies is gemaakt.

Of de vergadering in Winschoten kan worden gehouden, zal worden bekeken; in principe is het bestuur het hier wel mee eens, alleen het wanneer, waar en hoe,

zal nog nader onder de loupe worden genomen.

De film 'De Stoere Werkers' is ongeveer in de jaren 1933-1934 gemaakt.

Tenslotte vraagt de nieuwe redacteur van de zelfzwichter, Derk Jan Tinga, nog om copij hiervoor.

De voorzitter sluit de vergadering om ongeveer half elf, bedankt de leden en genodigden voor hun opkomst en wenst ieder wel thuis.

L.H. Brink, 2de secr.

Over de vroegere molen van Westerdijkshorn

Het verhaal over de vroegere molen van Westerdijkshorn is in 1977 samengesteld door Westerdijkshorners, ter gelegenheid van de restauratie van de toren, onder redactie van Fons van Wanrooy en Chrisbert van Maurik, en gaat als volgt:

"Het heeft dit voorjaar behoorlijk geregend. Ook daarom waren de koeien dit jaar later dan anders in de wei, het land was te nat. Toch was dat land te westen en ten noorden van onze buurtschap 200 jaar geleden nog veel drassiger, zeker als er zoveel neerslag was gevallen als in maart en april dit jaar. Wel werd de oude AE voor de afwatering gebruikt, maar men had nog geen molen of gemaal waarmee de waterstand in het laaggelegen land geregeld kon worden.

Het is niet verwonderlijk, dat in 1790 de boeren van Westerdijkshorn samen besloten een molen te laten bouwen, die in staat zou zijn het teveel aan water in de oude AE te malen.

In het archief van het waterschap Alma (archief waterschapshuis Onderdendam) bevindt zich het contract dat 14 okt. 1790 werd ondertekend door belanghebbende boeren: 'Wij, ondergeschreven landgebruiken- de ingezetenen van een gedeelte onder de schepperie van Wetzing gelegen tusschen de uode AE wal en de Woldijk, de Boddelaen (bij 'De Poel') en de Haandijk (noordelijke begrenzing) overtuigd zijnde van het algemeen nut, voordeel en noodzakelijkheid van het zetten en oprigten van een watermolen om dit gedeelte van de genoemde schepperie droog te malen en altoos droog te houden,

rigten ten dien einde onder elkanderen dit navolgende contract in de bestendigste forma van regten op (enz.)' 3 september 1791 wordt een contract opgemaakt waarin beschreven staat, dat de landeigenaren van Westerdijkshorn verklaren: 'gelt ontvangen En op Rente genomen te hebben van de E. Menke Jans - Een Somma van 400 Gulden zegge Vier Hondert Carolen gul. En beloven wij opnemen voor het gebruik van genoemde penningen laerlijks van Ieder Hondert vier gulden Rente te betalen waarvan 't Eerste laer sal komen te verschijnen op den

3-den September 1792 en Soo vervolgens alle Iaer tot de dag van weederaflossing toe (enz.)'

Er werd ter hoogte van het Wetzingermaar een windvijzelmolen gebouwd, die het water uit zal slaan op de oude AE. De vlucht van de molen is 20m, de middellijn van de vijzel 1.40m.

21 oktober wordt door een aantal mensen 'een Pegel (peilstok) geslagen bij de watermolen te Westerdijkshorrenge, ... zes en twintig duimen boven de pegel bij de Wetzingerzijl en welke pegel is geslagen aan het Noorder Cosijn van het zijltje bij genoemde molen'. (Archief waterschapshuis Onderdendam).

Het is duidelijk dat de bestuurderen van het Wetzinger Zijlvest

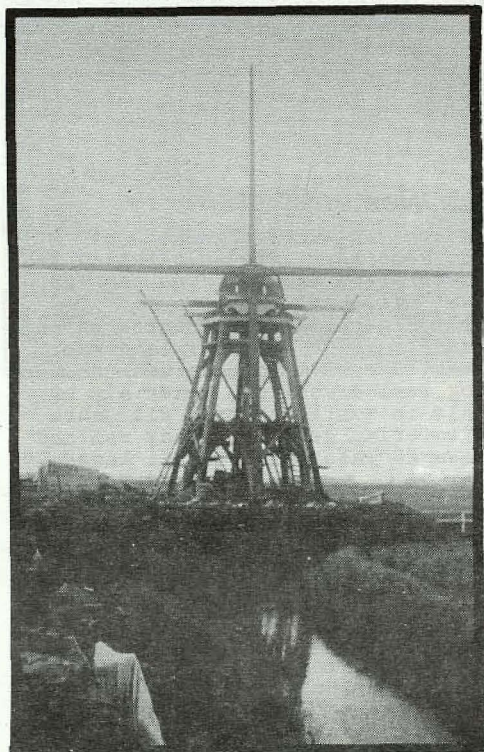

foto uit het nieuwsblad v/h noorden tijdens de afbraak in 1931

een vinger in de pap wilden hebben met betrekking tot het regelen van de waterstand. De Westerdijkshorreners moesten de waterstand op een afgesproken peil handhaven.

3 november 1870 wordt naar aanleiding van een adres (brief) van drie ingelanden gestemd over het al dan niet op zondag malen. Uitslag 33-5 stemmen tegen 'het ontheiligen van den Sabbath'. De invloed van een dominee uit Ulrum is niet vreemd aan deze uitslag; men liet liever Gods water over Gods akker lopen.

22 mei 1918: de molenaar gaat meer verdienen: 150 gulden per jaar; hij moet zo nodig op zondag malen (de baat ging blijkbaar voor de leer); hij zal geen sterke drank meer krijgen bij het nachtmalen.

Het bestuur van de Westerdijkshorner polder krijgt opdracht onderzoek te doen 'betreffende het aankopen van een locomobiel. De laatste jaren is er veel water en weinig wind geweest'.

Hein Oosterhof kan zich de molen nog goed herinneren. Hij vertelde, dat de molen leek op de molen die nu nog

(1977) in Noorderhogbrug staat: (waarschijnlijk wordt hier het zelfzwichtingssysteem bedoeld, red.), ijzeren bladen, die aan de wieken waren bevestigd liggen nu nog op het land van de gebr. Oosterhof. Hein Oosterhof vertelde bovendien, dat de molenaar (Boonstra) een tjalk bij de molen bewoonde. In 1931 had men deze molenaar niet meer nodig. 8 april 1931 werd het elektrische gemaal aanbesteed. Dat gemaal staat nu nog ten westen van Westerdijkshorn, zal echter binnenkort door herziening van de waterbeheersing verdwijnen.

"Aldriin maart in Winschoot"

Op uitnodiging waren we maandag 3 november weer aanwezig op de 'Allerheiligenmarkt' in Winschoten, waar in cultureel centrum 'de Klinker' traditiegetrouw weer een hobby-manifestatie werd gehouden.

Om 8 uur 's morgens kwamen we in Winschoten aan, waar we door een aantal dames werden ontvangen, die als gastvrouwen optraden en ons voor de rest van de dag van consumpties voorzagen.

We hadden 80 kg meel, 5 kg gort, 5 kg zemelen en verder alle bekende producten meegenomen, benevens een aantal boeken en bouwtekeningen. De (nieuwe) oorduurpatronen met molenaafbeeldingen, werden ook vlot verkocht. Om 10 uur was de opening door de burgemeester van Winschoten en was er, mede door de kou buiten, erg veel publiek in de hal aanwezig.

Iemand uit Winschoten bracht ons 300 ansichtkaarten van de 3 molens van deze plaats, die we mochten verkopen en waarvan de winst was voor de kas van de vereniging. Hiervan hebben we 52 stuks verkocht.

De gort die we meegenomen hadden, was al voor de opening

uitverkocht en de kaarsen, lepeltjes enz. gingen ook goed evenals het volkorenmeel, dat om 15.30 uur uitverkocht was.

Om 18 uur werd de hal gesloten en begonnen de deelnemers in te pakken en op te ruimen.

We willen graag nogmaals onze dank betuigen aan de gastvrouwen, die ons die dag zo goed verzorgd hebben, zodat bijvoorbeeld niemand in de rij hoefde te staan voor een kop koffie, zolang de stand onbeheerd latend.

Omstreeks 18.30 uur zijn we weer vertrokken, moe, maar voldaan, want we hadden weer een prettige dag gehad, met een goed contact met het publiek en dat komt de molens ten goede!

T. de Jong en B. Dijk.

Stichtingsnieuws

Subsidiëring van de Stichting Groninger Molenvrienden.

In de vorige zelfzwichter hebben we uitvoerige aandacht besteed aan de Voordracht nr. 46/1980 van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten tot het verlenen van een exploitatiesubsidie aan de Stichting Groninger Molenvrienden voor de jaren 1980 en 1981.

Inmiddels hebben Provinciale Staten van Groningen op dinsdag 18 november 1980 de bedoelde voordracht aanvaard. Dat betekent dat met ingang van 1981 ons budget ten opzichte van voorgaande jaren aanzienlijk wordt verruimd (voorheen f15.000,-, dan f32.500,-). Een deel van de nieuwe begroting moet het mogelijk maken hulp te bieden aan andere, meer

regionale werkende molenstichtingen in deze provincie. Zoals bekend zijn dat op dit moment de Slochter Molenstichting, de Molenstichting Hunsingo en Omstreken, de Molenstichting De Meeuw en Joeswert, gemeente Ezinge, en de Molenstichting Oldambt. Die hulp kan zijn in daad en in geld. Als we tot daden overgingen was het vaak een soort red-

dingsactie: indertijd het voorkomen van de ondergang van het zaagmolentje van Bovenrijge, het behoeden van de mulderswoning van de Goliath in de Eemspolder voor verdergaand vandalisme, het overnemen van De Onderneming te Vierhuizen van een plaatselijke - op zwart zaad zittende - molenvereniging. En toen werd ook duidelijk, dat veel onheil kon worden voorkomen aan de prachtige dorpskorenmolen van de familie Keizer te Spijk, als we zouden inspringen. Het verbeteren van de rietbekleding kon geen uitstel dulden. De stichting vindt, dat zij in principe toegewijd moet zijn aan alle Groninger molens, ongeacht de eigendomstoestand. Dit komt overeen met de statuten.

Met deze regeling kan 'klein herstel' worden gesubsidieerd. Elders in deze zelfwijcher kunt U er meer over lezen. Het is vooral het achterop komen van het onderhoud, dat soms zorgt voor grote problemen voor de eigenaar; dergelijke achterstanden behoeven niet te ontstaan bij B.W.O.-molens. Immers, deze reserve-bemalingswerktuigen kennen in de subsidie-regeling voor het jaarlijkse onderhoud geen maximum, terwijl - in tegenstelling tot 'gewone' molens - ook de premiekosten voor de brand- en stormverzekering jaarlijks mogen worden gedeclareerd.

Het laatste wat we moeten hebben, is wel, dat een stichting een uitkering zou ontvangen om het saldotekort op haar begroting te verminderen, terwijl de achterstand in onderhoud blijft bestaan of verergert. Hiermee willen we niet stellen, dat er veel moleneigenaren zijn die de subsidiekansen maar voorbij laten gaan; wel stellen wij, dat dit nog te vaak gebeurt. We moeten daarbij echter niet vergeten een eresaluut te brengen aan de Molenstichting De Meeuw en Joeswert. Garnwerder dames maken wekelijks huisvljartikelen (waarbij ze over een eigen atelier beschikken) en verkopen deze in het toeristische seizoen in de Garnwerder molen De Meeuw aan het Reitdiep, terwijl de vrij-

Niettemin is duidelijk, dat een deel van de begroting de mogelijkheid moet bieden plaatselijke stichtingen te helpen. In de provinciale stukken wordt dit een overkoepelende functie genoemd en het is ook duidelijk, dat die ons is toegekend. Deze hulp zal dan zo effectief mogelijk moeten zijn. Te denken valt bijv. aan een situatie, waarbij onze stichting het mogelijk maakt de molen van een plaatselijke stichting te herstellen, d.m.v. voorfinanciering, waarbij dan die plaatselijke stichting voor het herstel gebruik kan maken van de I.S.P.-regeling. De letters I.S.P. betekenen Integraal Structuur Plan Noorden des Lands.

williger Harm van Huis het hele jaar door op zaterdagmiddagen eigengemalen volkorenmeel in de molen verkoopt, alles ten bate van de twee korenmolens van die stichting. Korenmolens vragen meer onderhoud dan watermolens, en hoezeer je ook je best doet, er blijven altijd wel wensen voor verbetering van de molen over. Zoals U ziet, valt er voor de Stichting Molenvrienden wel wat te wikken en te wegen. Het bestuur doet dit in goede harmonie en ijvert naar een zo goed mogelijke band met de verschillende plaatselijke stichtingen.

Watbetreft de verschillende mogelijkheden tot subsidie, zie ook het volgende stukje.

Subsidie voor klein herstel aan monumenten

In het kader van het Integraal Structuurplan Noorden des Lands (I.S.P.) (een plan, dat tot doel heeft met extra middelen de werkgelegenheid en de infrastructuur van het noorden des lands te verbeteren) zijn op verzoek van het college van Gedeputeerde Staten van Groningen door de ministeries van Economische Zaken en C.R.M. ook gelden ter beschikking gesteld voor kleinere onderhoudswerkzaamheden aan monumenten als boerderijen, molens en kerken in de provincie Groningen.

Voor een molen wordt dan 40% toegekend, terwijl de gemeente, waarin de molen ligt, gebruik kan maken van de verfijningsregeling monumenten, hetgeen tot een bijdrage van 30% resulteert. Het maximaal subsidiabele bedrag per object is f25.000,-

Uit hetgeen we reeds schreven over subsidiëring is duidelijk dat we deze regeling van harte toejuichen. Zij kan precies helpen om een molen weer voldoende op peil te krijgen, maar zij kan ook dienen voor het inhalen van de achterstand in onderhoud, als dat, vanwege het maximum van f25.000,- in etappes moet.

Gedeputeerde Staten maakten de regeling Klein Herstel bekend aan de gemeentebesturen in de provincie Groningen bij brief d.d. 19 juni 1980, nr.

14.479/25/3Mb, 1ste afdeling. Voor verschillende molens werd al van de regeling gebruik gemaakt of werd een aanvraag ingediend: de koren- en pelmolen De Jonge Hendrik te Den Anel; de ronde stenen korenmolen te Bellingwolde; de korenmolen Germania te Thesinge; de korenmolen De Meeuw te Garnwerd; de korenmolen te Ganzedijk, gemeente

Finsterwolde; de watermolen De Helper aan het Paterswoldse Meer; de korenmolens Hollands Welvaart te Mensingeweer; de zeskante molen te Niebert; de korenmolen De Onrust te Oude Pekela; de koren- en pelmolen De Hoop te Garsthuizen en de watermolen Goliath te Uithuizermeeden. Deze regeling laat dus niet na, een aantal molens te verbeteren. Maar bij het opzetten van de regeling werd verondersteld, dat er een groter gebruik van zou worden gemaakt. Het beschikbaar gestelde budget werd maar gedeeltelijk aangesproken!

De aanvragen kunnen worden ingediend bij het College van Gedeputeerde Staten, Postbus 610, 9700 AP Groningen. De subsidie-aanvragen dienen te bevatten: Naam en adres van de eigenaar van de molen, nadere aanduiding van de molen en een omschrijving van de uit te voeren werken met kostenbegroting.

MOLENEIGENAREN, LET OP UW ZAAK! ◀

Bestuursmededelingen

- Het bestuur van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens heeft besloten voor het komende jaar het verschuldigd contributiebedrag ongewijzigd te laten.
- Nieuwe leden zullen met ingang van 1981 in de zelfzwichter worden vermeld. U vindt een gedeelte hiervan al achter in deze zelfzwichter.
- De penningmeester deelt mee, dat de cursisten van dhr. Dijk, die onder andere in Vierhuizen lessen volgen, in het vervolg een bijdrage in de vorm van een jaarlijks bedrag van ongeveer f50,- verschuldigd zijn, ter dekking van de onkosten.

- Het bestuur van de Vereniging Vrienden van de Groninger molens heeft de datum van de volgende jaarvergadering bepaald op donderdag 26 februari 1981; noteert U deze datum alvast in Uw (nieuwe) agenda. We verwachten die avond een dia-voorstelling aan U te kunnen presenteren met behulp van onze nieuwe dia-projector, die in de toekomst waarschijnlijk ook op beurzen en dergelijke gebruikt zal worden. We hopen die avond op medewerking van de Friese molenaars, die ook nog veel mooie molens bezitten, en ons daarover waarschijnlijk zeer veel kunnen vertellen.
- Van vrijwillig molenaar Harmannes Noot bereikte ons het bericht, dat hij in het vervolg zal gaan draaien met de molen De Ster te Winsum, en dus niet, zoals eerder gemeld, met De Goliath in de Eemspolder. Dit vooral omdat hij naar Winsum kon worden overgeplaatst (hij is nl. PTT-beambte). Nu zoekt het bestuur dus een nieuwe molenaar voor de Goliath. Het bestuur denkt hierbij vooral aan Henk de Haan en Piet van Dijken, die in het verleden al eens hebben meegeholpen aan het herstel van de betreffende molen. Maar ook andere suggesties zijn welkom. Brieven van geïnteresseerden te richten aan: B. Dijk, Aduarderdiep 3, 9833TG Den Ham. Tel. 05903-1722.

Molen De Hoop te Garsthuizen

Voorzover we nu in de geschiedenis kunnen achterhalen, begint het verhaal over de molen van Garsthuizen, samen met de boerderij één van de mooiste molencomplexen van de provincie, in 1715, als voor Jan Olgers op het tegenwoordig molenheem een spinnekop met stelling wordt gebouwd.

De molen stond ongeveer op de noord-westelijke hoek van het molenheem, met een uitgang naar de weg, op de plek, waar tegenwoordig de schuur in lengterichting langs de weg staat.

Deze molen heeft een stelling op een hoogte van circa 10 voet, is gedekt met riet, opeen stenen onderstuk en heeft een vlucht van 72 voet. De molen bezat twee pelstenen. Op de boerderij wonen daarna waarschijnlijk (voor 1735) Jan Mennes en Swaantje Symons, van 1735-37 alleen nog Swaantje Symons (wed.). Ze wordt in 1737 opgevolgd door Lourens Arents en Antje Reinders, die op hun beurt in 1741 worden opgevolgd door Willem Jacobus en Lijsebeth Jans. Dan volgen resp. van 1743-45 Jacobus Jans Druijf en Annigyn Jacobus, van 1745-55 Eyso Cornelis en Roelina Drewes.

In 1755 werden deze opgevolgd door Pieter Ennes en Martjen Claassen, van Leermens, die er tot 1806 bleven wonen.

Op dit moment verschijnen er voor ons meer interessante gegevens. Uit het Staatboek der Kerkegoederen van Garsthuizen (uit 1773) blijkt, dat er tot de kerkegoederen behoorde een stuk van 'Seeventijn en een half Graazen beklemt behuist Landt (Staande op het Heem daar de Behuizing op Staat mede een Pelmolen) gelegen tot Garshuizen, ten Oosten van het Loeg, zoo Pieter Ennes en Martjen Claassen Egtelieden gebruiken Doende jaarlijks tot Huire an de kereke van Garshuizen de Summa Seeven en 't Seventig Caroli Gulden - f77,-

Pieter Ennes was een beleefd man, die bij betaling van z'n

vorderingen kwiteerde met: 'Te danke voldaan, Pieter Ennes'. In 1806 verkopen ze de molen met molenhuis en landerijen voor f16.151,- aan Luurt en Jacobje Willems.

Luurt Willems heeft kennelijk zowel in z'n huwelijksleven, als op zakelijk gebied niet veel geluk gehad. In 1810 is Jacobje overleden en in 1811 hertrouwde Luurt (die ondertussen de naam Nieuwenhuis heeft aangenomen) met Jantje Reinders Elema van 't Karshof. Deze is echter kort na het sluiten van haar huwelijk kinderloos overleden (uit het eerste huwelijk waren wel kinderen geboren).

In 1814 hertrouwt Luurt Nieuwenhuis met Grietje Krijns Bouwman van Bouwenheerd.

Het nageslacht van Pieter Ennes en Martjen Claassen had echter nog een achterstallige vordering van f4000,- van de koopsom op Luurt Nieuwenhuis, die deze kennelijk niet op tijd kon of wilde voldoen, en was gerechtigd, die in 1824 te innen.

Daartoe werd de molen met behuizing en land openbaar geveild ten huize van kastelein Kernelis Hoeksema.

Hoogste bieder is Geert Jans Nienhuis uit Garrelsweer met een bod van f5800,- ruim voldoende om de schuld, renten en overige lasten te voldoen. Dit bedrag lijkt weinig, maar men moet zich voorstellen, dat na de Napoleontische oorlogen economisch nog niet zo goed ging.

Hier duikt trouwens wel voor het eerst de naam van het welbekende molenaarsgeslacht Nienhuis in dit verhaal op.

De vrouw van Geert Jans, komt in 1829 te overlijden. Hij met Grietje Jacobs

molen is nog niet afgelopen de molen in een grote storm

werd, ter vervanging, door van de wed. H. Hoving en

te Middelstum, een nieuwe wel een 8-

in juni 1839

vangt. Van

nog het ge-

Hieruit blijkt o.a.,

uitgevoerd met geasfal-

onderstuk, houten tussen-

houten kap. Later is

ingericht als korenmolen

(Willemina Pieters Okkema)

en twee jaar later hertrouwt Kremer. De rampspoed met de

want op 2 januari 1839 waait

om. Nog in datzelfde jaar

het molenaarsbedrijf

haar zoon J.H. Hoving

molen gebouwd en

kante pelmolen, die

de naam De Hoop ont-

deze molen bestaat

detailleerde bestek.

dat de molen was

teerd hout op stenen

stuk en geasfalteerd

deze molen ook

Van de oude molen konden nog enige (houten) onderdelen worden gebruikt, blijkens de beschrijving, zodat de totale materiaalkosten werden berekend op f4316,85½.

In 1878 wordt Geert Jans Nienhuis opgevolgd door z'n zoon Pieter Geerts Nienhuis, die kennelijk de concurrentie wilde uitschakelen, want hij kocht tevens de roggemolen, die in het dorp stond, in 1879 samen met de erbij horende bakkerij, van P.N.Dijkhuizen. De molen werd door hem nog in hetzelfde jaar afgebroken. Deze roggemolen was in 1628 als standerd in Garsthuizen gebouwd (?), en een aantal jaren later opgevolgd door een grondmolen, een zgn. achtkante bovenkruier, gedekt met riet op een houten onderstuk en met een vlucht van 76 voet en één koppel stenen. Van 1715 tot 1879 waren er in Garsthuizen dus twee molens,

wat voor het dorp een mooi gezicht moet zijn geweest. Het 'boerengemaal' van de roggemolen (de boeren lieten hier hun voedergraan malen) ging na afbraak van deze, over bij onderlinge overeenkomst naar de pelmolen, die toen waarschijnlijk ook als korenmolen is ingericht. Pieter Geerts Nienhuis is mulderboer gebleven, tot hij in 1936 stierf. In de laatste jaren werd hij al geholpen door zijn zoons waarvan één, samen met een zuster het bedrijf te Garsthuizen heeft overgenomen.

Dit waren de, aan de oudere bewoners van Garsthuizen zeker niet onbekende, Gerharda en Jacob Nienhuis. Het eindprodukt werd destijds geleverd aan de Groninger Beurs, en het bijproduct, de 'dust' werd 's winters aan de veestapel gevoerd.

Soms werd zelfs nog land van de kerk gehuurd, om het landbouw-

bedrijf enigszins uit te breiden. In 1940 is een nieuwe roede met stroomlijnneus aangebracht. Beide roeden hadden zelfzwichting. In 1951 werd de molen gerestaureerd door molenmaker Bremer uit Adorp.

Jacob Nienhuis is in 1970 overleden (de tachtig reeds gepasseerd) en de molen was ondertussen uitgeschakeld als gortpellerij door modernere machines. Vandaar, dat ze, evenals de boerderij in niet al te florissante staat verkeerde, toen ze in 1970 door de onderwijzer Woldring uit Westeremden werd gekocht. Sinds 1972 is Dr. De Vries Robbé eigenaar van boerderij en molen. In 1974 werd de molen gerestaureerd, maar daarna oudhollands opgehekt, terwijl ze daarvoor zelfzwichting had gehad. Gelukkig is de heer de Vries Robbé een molenliefhebber en maalt vrijwilliger Dick Wijchel uit Middelstum regelmatig met de molens. Hij zal U graag nog meer vertellen over de molen en z'n geschiedenis, terwijl de heer de Vries Robbé ook al erg veel molenkennis paraat heeft; zeer aanbevolen voor een bezoek dus!

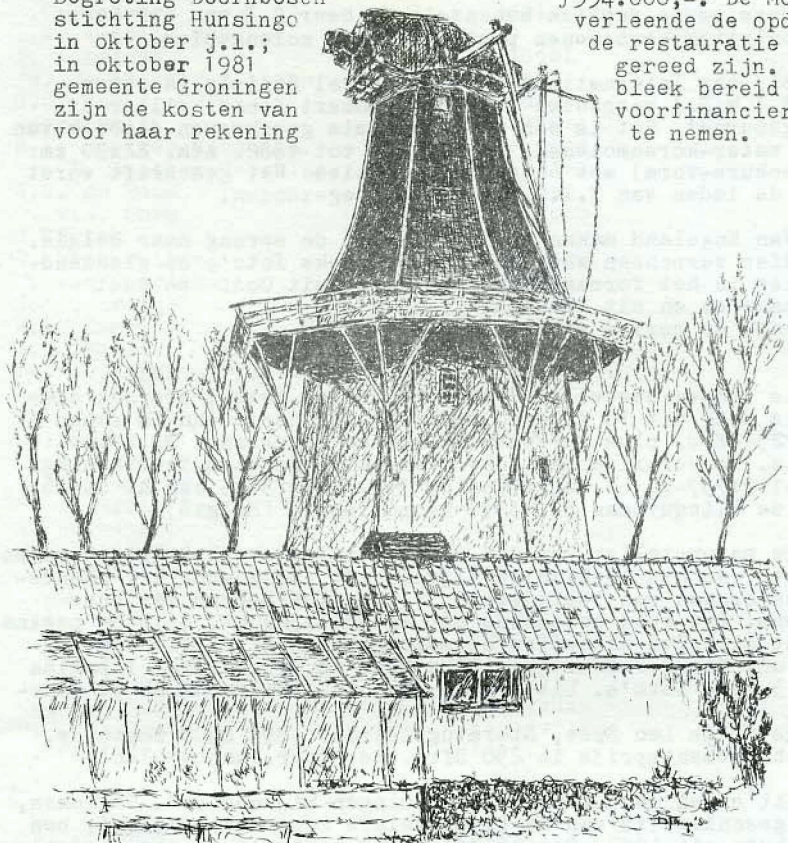
Molennieuws

Deze keer niet een uitgebreid molennieuws. Toch willen we U wel melden dat enkele molenrestauraties op gang zijn gekomen, of op het punt staan te beginnen:

87. Korenmolen Wilhelmina te Noorderhoogebrug.

Begroting Doornbosch
stichting Hunsingo
in oktober j.l.;
in oktober 1981
gemeente Groningen
zijn de kosten van
voor haar rekening

f354.000,-. De Molen-
verleende de opdracht
de restauratie moet
gereed zijn. De
bleek bereid te
voorfinanciering
te nemen.

2. Korenmolen Aeolus te Adorp, eigenaar D. Kruijer.

Begroting Doornbosch f266.538,-. Dit karwei werd in november 1980 aangepakt. De rijksbijdrage is 60 %, waarin het provinciale aandeel van 20 % is inbegrepen. Het Prins Bernhardfonds verleent een belangrijke bijdrage. De gemeente Adorp verleent uiteraard de gebruikelijke gemeentelijke bijdrage van 30 %, doch verzorgt bovendien een voorfinanciering. De Provinciale Groninger Molencommissie bemiddelde daartoe.

139. Korenmolen Ebenhaëzer te Enumatil, eigenares de gemeente Zuidhorn.

Halverwege december 1980 besloot de gemeenteraad van Zuidhorn dat de opdracht tot herstel kan worden verleend. Begroting Bremer f145.475,-
Evenals voor molen nr. 2 wordt ook deze restauratie mogelijk gemaakt met I.S.P.-geld.

Over molenverzamelingen

In deze vaste rubriek behandelt de heer C.E. van der Horst recentelijk verschenen publicaties op molengebied.

1. Bij the International Molinological Society (kortweg T.I.M.S.) verscheen het boek 'Robert Stone, miller of Pangbourne'. Het is een in het Engels geschreven dagboek van een water-korenmolenaar vanaf 1869 tot 1882. Afm. 22x30 cm (brochure-vorm) met enige illustraties. Het geschrift wordt aan de leden van T.I.M.S. gratis toegezonden.

2. Van Engeland maken we in één stap de sprong naar België.

Hier verscheen weer een nieuwe reeks foto's op glanzend papier in het formaat 8,9 x 12,7 cm, uit Oost- en West Vlaanderen en uit Brabant.

Ditmaal de series windmolens XIII - XIV,
watermolens XXII - XXIII en
molenrompen XV - XVI - XVII - XVIII.

Zoals trouwe bestellers van deze series weten, bestaat elke serie weer uit 10 foto's. De prijs per serie van 10 stuks is 125 Bfrs. plus verzendkosten naar Nederland, 20 Bfrs. E.e.a. is verkrijgbaar door overmaking op postgirorekening 000-1171737-74 of bankrekening 335-0046513-96 van A. Carré, Roy de Blicquy laan 37, 3970 Leopoldsburg (België).

3. De samensteller van dit artikel krijgt veel Belgisch molen-nieuws van het losbladige tijdschrift 'Molenecho's', maandelijks orgaan van 'Molenzorg', v.z.w. tot behoud van onze molens. Dit blad bestaande uit maandelijks ca. 8 losse pagina's bevat allerlei nieuwtjes op molengebied uit België (en ook wel uit Noord Frankrijk). Elke keer is er minimaal 1 pagina met 3 of 4 foto's. Dit orgaan gaat in 1981 reeds de 9e jaargang in!

Uitgever is Leo Smet, Stormvogelstraat 48D, 8400 Oostende. De abonnementsprijs is 250 Bfrs. per jaar. Aanbevolen!

4. Uit eigen land tenslotte ontvingen wij nog L.H. Tellmann, 'De geschiedenis van de Diepenheimse koren-watermolen', een brochure uit 1980. Beschrijft in 20 pagina's de geschiedenis van de water-korenmolen 'Den Haller'.

Het is verkrijgbaar door overmaking van f 3,50 op bankrekening 32.21.50.884 t.n.v. L.H. Tellmann, Diepenheim.
Op strookje vermelden: 'Brochure Den Haller'.

C.E. van der Horst.

Nieuwe leden

Zoals u waarschijnlijk uit een van de voorgaande stukken reeds heeft begrepen, is het de bedoeling, dat in het vervolg de nieuwe leden achter in de zelfzwichter zullen worden vermeld, dit in navolging van 'Molennieuws', het orgaan van de Hollandsche molen.

Welnu hier volgt dan die opsomming, met de nieuwe leden, zoals op dit moment bekend.

Gemeente Aduard
 Mw. G.F. Alkema-Tooij
 L.C. Annaars
 L.A. Arnolli-Oomkens
 T. Asselman
 Mw. J. Auwen-v.d. Laan
 B.B. Becker-Gerdes
 Petra Bolt
 B.E. Bontkes Gosselaar
 Mr. F. Bontkes Gosselaar
 W.H. de Boom
 G. v.d. Borg
 J. Brink
 C. Broekhuizen
 M. van Doornik
 Johs. Dreise
 H.F. Dunning
 E.B. Ebels
 Mw. W.G. Edens
 L.S. van Epenhuijsen
 Mw. J.P. Evenhuis
 E. Faber
 L. Groenewold
 P.J. Groenhof
 R. de Groot
 A. Harsema
 Mw. Havinga
 L. Hazekamp
 A.H.G. van der Heide
 L.F. van Huis
 J. Jansen
 L.T. Jansen
 A.C. de Jong
 Mw. H.H. Jonk
 P.R. Jurjens
 J. Kalfsbeek
 J. Kramminga
 L. Kruize
 L. de Kruize
 Mw. C. Knol
 J.P.J. Knol
 J.G. Koeman
 M. Kolk
 A. Kooij
 P.B. Kooij
 W. Kornelius
 L.W. Kribbe
 L. Kranenborg
 J. Kroon
 L.A. Kruit
 J. Kruize
 L. Kuipers
 H.P. Kunst
 N.J. de Leeuw
 Ir. H. Leutscher
 G.W. Medendorp
 W. Meter

Aduard
 Groningen
 Usquert
 Peize
 Den Anel
 Veendam
 Veendam
 Schouwerzijl
 Winschoten
 Winschoten
 Thesinge
 Noordbroek
 Haren
 Landeweer
 Den Anel
 Oltersum
 Tarnwerd
 Groningen
 Annen
 De Wilp
 Trecht
 Zuidwolde
 Bedum
 Lantens
 Zuidhorn
 Zuidlaren
 Winschoten
 Oosterwijtwerd
 Winschoten
 Tarnwerd
 Earmerwolde
 Gaflo
 Groningen
 Appingedam
 Earmerwolde
 Usquert
 Groningen
 Den Haag
 Haren
 Haren
 Warffum
 Boertange
 Midwolda
 Ezinge
 Groningen
 Groningen
 Delfzijl
 Midwolda
 Scheemda
 Delfzijl
 Groningen
 Groningen
 Groningen
 't Zand (NH)
 Haren
 Roodeschool
 Zuidwolde

H. Mobers	Hoogezand
G. v.d. Muil	Usquert
Ir. J.A.M. de Nie	Woltersum
Gemeente Oosterbroek	Zuidbroek
J.L.M. Orie	Groningen
T. Patje	Oostwold
J. v.d. Pers	Groningen
J. Postema	Den Horn
W. Ravesloot	Groningen
R. Repko	Groningen
Mw. M. Roepers-v.d. Laan	Groningen
J.F.M. de Rijk	Eindhoven
M. Salome	Groningen
A. Scheffer	Farmsum
Marian Schepers	Groningen
G. Schild	Delfzijl
R. Scholtens	Uithuizen
P. Siegers	Soest
D. Slagman	Slochteren
B. Slooten	Koedijk
H. de Smidt	Sauwerd
R. Smilde	Groningen
R.J. Smith	Baflo
Dr. C.Th. Smit-Sibinga	Zuidhorn
G.H. Smit	Zuidhorn
H. Snijder	Den Haag
A.C. Sprekereijse	Appingedam
J. Tammenga	Ten Post
P.J.J.J. Timmers	Usquert
J. Toonstra	Warffum
R. van Veen	Groningen
L. Vellekoop	Leidschendam
G. Verkleij	Groningen
M. v.d. Vooren	Groningen
H. Wagener	Norden (Dld.)
R.H. Wassens	Schiedam (?)
J.A. Weinreich	Groningen
C.J. Westers	Adorp
Dr. L.R. Wiersum	Haren
H.J. Zuidhof	Leens
Gemeente Zuidhorn	Zuidhorn
E. Zwijnenberg	Alkmaar

Het bestuur van de Vereniging en de Stichting
wenst alle molenvrienden een goede maalwind
en veel voorspoed in het nieuwe jaar 1981!

De Zelfzwichter is een uitgave van de Vrienden van de Groninger Molens 1980